

УДК 343. 1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.45>

СУДОВИЙ POST FACTUM КОНТРОЛЬ НЕВІДКЛАДНОГО ОБШУКУ

Костюченко О.,

*завідувачка кафедри кримінального процесу та криміналістики
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук, доцентка
ORCID: 0000-0002-2243-1173
e-mail: 1966lkos@gmail.com*

Чистякова А.,

*асистентка кафедри кримінального процесу та криміналістики
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук
ORCID: 0009-0008-9495-8143
e-mail: chiann2025@gmail.com*

Костюченко О., Чистякова А. Судовий post factum контроль невідкладного обшуку.

Останні зміни до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) свідчать про доволі високий інтерес до підстав, які слід вважати законними для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді та проведення невідкладних обшуків, оскільки редакція частини 3 статті 233 КПК зазнавала змін Законами № 4555-IX від 22.07.2025 “Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов’язаних із зникненням осіб безвісти за особливих обставин під час дії воєнного стану” та № 4560-IX від 31.07.2025 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення повноважень Національного антикорупційного бюро України та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури».

Крім того, існують Законопроекти, якими пропонуються абсолютно різні ідеї з удосконалення існуючих механізмів як самих невідкладних обшуків, так і подальших процедур post factum судового контролю (легалізації).

Невідкладні обшуки лишаються одним з найефективніших інструментів для отримання доказової інформації, але, водночас, недобросовісне застосування даного інструментарію може бути підставою для втрати нерідко важливих для слідства даних (інформації).

Очевидно, що удосконалювати необхідно не тільки процедуру проведення невідкладного обшуку, але й процедуру судового контролю post factum за вже проведеним обшуком, адже саме на цьому етапі (етапі судового контролю post factum за вже проведеним обшуком) слідчий суддя фактично перевіряє: 1) законність вже проведеного невідкладного обшуку; 2) наявність/відсутність підстав для «невідкладності» вже проведеного обшуку; 3) правовий зв’язок вилучених в результаті обшуку речей / документів з кримінальним провадженням. У результаті такого post factum судового контролю слідчий суддя відповідає на головне, по суті, питання: чи були підстави для втручання у право на приватність?

Тому фокус уваги має бути сконцентрований саме на предметі post factum судового контролю та постановленні відповідної законної ухвали за результатами такого post factum судового контролю.

Ключові слова: невідкладні обшуки, досудове розслідування, кримінальне провадження, докази, легалізація, судовий контроль, захист.

Kostiuchenko O., Chystiakova A. Judicial post factum control of emergency search.

The latest amendments to the Criminal Procedure Code indicate a fairly high interest in the grounds that should be considered legal for entering a person's home or other possessions without a warrant from an investigating judge and conducting urgent searches, as a result of which the wording of Part 3 of Article 233 of the Criminal Procedure Code was amended by Laws No. 4555-IX dated July 22, 2025 "On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine regarding the features of pre-trial investigation of criminal offenses related to the disappearance of missing persons under special circumstances during martial law" and No. 4560-IX dated July 31, 2025 "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding Strengthening the Powers of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office."

In addition, there are Draft Laws that propose completely different ideas for improving existing mechanisms, both for urgent searches themselves and for subsequent post factum judicial control (legalization) procedures.

Urgent searches remain one of the most effective tools for obtaining evidentiary information, but, at the same time, unscrupulous use of this toolkit can be the basis for the loss of data (information) that is often important for the investigation.

It is obvious that it is necessary to improve not only the procedure for conducting an urgent search, but also the procedure for post factum judicial control of an already conducted search, because it is at this stage (the stage of post factum judicial control of an already conducted search) that the investigating judge actually checks: 1) the legality of the already conducted urgent search; 2) the presence/absence of grounds for the «urgency» of the already conducted search; 3) the legal connection of the items / documents seized as a result of the search with the criminal proceedings. As a result of such post factum judicial control, the investigating judge answers the main, in essence, question: were there grounds for violating the right to privacy?

Therefore, the focus of attention should be concentrated precisely on the subject of post factum judicial control and the resolution of the relevant.

Key words: urgent searches, pre-trial investigation, criminal proceedings, evidence, legalization, judicial control, protection.

Постановка проблеми. Невідкладні обшуки були і залишаються одним з найбільш ефективних інструментів пошуку доказової інформації, вони дають можливість «тут і зараз» отримати необхідні докази, зупинити продовжуване / триваюче кримінальне правопорушення або його підготовку, протидіяти знищенню речових доказів чи документів, дозволяють зафіксувати передачу неправомірної вигоди та іншим чином задокументувати вчинення кримінальних правопорушень. Одночасно останнім часом має місце збільшення кількості випадків проникнення правоохоронців до житла чи іншого володіння особи без наявності попереднього дозволу слідчого судді та без наявності на це правових підстав (без наявності ознак невідкладної ситуації, яка дає підстави для такого проникнення). У зв'язку з чим актуальним є пошук таких правових конструкцій, які б мінімізували випадки недобросовісного застосування даного правового механізму.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблема обшуку була проаналізована в дисертаційних роботах: І.В. Вегери-Іжевської «Забезпечення права на недоторканість житла чи іншого володіння особи в кримінальному провадженні» (2018, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Харків), М.В. Комарова «Правові та організаційні засади обшуку у кримінальному провадженні» (2019, Національна академія внутрішніх справ, Київ), О.Л. Дульського «Забезпечення стороною захисту дотримання прав та законних інтересів учасників проведення обшуку» (2020, Національна академія внутрішніх справ, Київ), В.І. Левіна «Процесуальний порядок забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи при проведенні обшуку» (2020, Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз ім. засл. проф. М.С. Бокаріуса, Харків), А.О. Нечваль «Тактика обшуку у житлі та іншому володінні особи» (2020, Національна академія внутрішніх справ, Київ), О.С. Смірнова «Обшук у кримінальному провадженні» (2023, Донецький державний університет внутрішніх справ, Кропивницький). Питаннями невідкладного обшуку також займалися О. Атаманов, І.І. Войтович, С.Ю. Карпушин, О.В. Косьмін, А.О. Шульга, С.Л. Шаренко та ін. Однак все ще є проблемні питання, які потребують подальших наукових досліджень.

Метою статті є з'ясування основних проблем невідкладних обшуків та їх post factum судового контролю та формування пропозицій, які б дозволили удосконалити існуючі правові конструкції.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 30 Конституції України “у невідкладних випадках, пов’язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку”. Зокрема, частина 3 статті 233 КПК регулює наступний процесуальний порядок проведення невідкладного обшуку та його подальшу «легалізацію»: «Слідчий, дізнавач, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов’язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. У такому разі прокурор, слідчий, дізнавач за погодженням із прокурором зобов’язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися до слідчого судді із клопотанням про проведення обшуку. Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами статті 234 цього Кодексу, перевіряючи, крім іншого, чи дійсно були наявні підстави для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді. Якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого, дізнавача про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, встановлені внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню в порядку, передбаченому статтею 255 цього Кодексу.»

Законність проведення огляду житла без рішення суду до початку досудового розслідування була предметом розгляду Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), зокрема, у справі «Мастепан проти Російської Федерації» (Masterpan v. Russia), скарга No 3708/03. ЄСПЛ зазначив, що проведення у ході огляду місця події огляду житла є втручанням у право на повагу до житла. Вказане право є дотриманим у випадку його здійснення «згідно із законом» (що має основу у національному законодавстві України), відповідно до мети, визначеної пунктом 2 статті 8 Конвенції, та якщо воно є «необхідним у демократичному суспільстві». ЄСПЛ наголосив, що метою втручання у право на повагу до житла у даній справі були огляд місця події, виявлення слідів злочину та інших речових доказів, що могли мати значення для розслідування кримінальної справи. Таке втручання, безсумнівно, здійснювалося з метою «запобігання злочинам», а тому відповідає цілям, визначеним у пункті 2 статті 8 Конвенції.

У справах Kuzminas v. Russia (заява № 69810/11 від 21 грудня 2021 року, § 22), K.S. and M.S. v. Germany (заява № 33696/11 від 6 жовтня 2016 року, § 42), Tortladze v. Georgia (заява № 42371/08 від 18 березня 2021 року, § 57), ЄСПЛ звернув увагу, що мета виявити речові докази, які можуть бути корисними для кримінального розслідування серйозного злочину послідовно визнається Судом законною, поза як вона переслідує інтереси громадської безпеки і пов’язана із запобіганням злочинам та захистом прав інших осіб”.

Таким чином, в окремих невідкладних випадках, які прямо передбачені в законі, уповноваженим особам дозволяється втручання у право на приватність та проникати до житла чи іншого володіння особи.

Одночасно останнім часом має місце збільшення кількості випадків проникнення правоохоронців до житла чи іншого володіння особи без наявності попереднього дозволу слідчого судді та без наявності на це правових підстав (без наявності ознак невідкладної ситуації, яка дає підстави для такого проникнення). Таким чином, можна констатувати, що має місце зловживання даним інститутом органами досудового розслідування у зв’язку з, перш за все, більш широким тлумаченням наявності підстав для проведення невідкладного обшуку. Зокрема, у справі Korniyets and Others v. Ukraine, ЄСПЛ звернув увагу, що українські правоохоронні органи порушують права людини, проводячи так звані “невідкладні” обшуки без належного судового контролю [1].

Так, наприклад, 9 січня 2024 року в приміщенні Дніпровського районного суду міста Києва було проведено невідкладний обшук без будь-якого судового рішення «у зв’язку з невідкладним випадком (пов’язаним із врятуванням майна)». При вході у приміщення Дніпровського районного суду міста Києва працівники Державного бюро розслідувань здійснювали особистий обшук працівників суду, слідчих, прокурорів, у тому числі відвідувачів – громадян України, перевіряли їх особисті речі, зміст мобільних телефонів та інших пристроїв. При цьому особистий обшук осіб жіночої статі здійснювали особи протилежної статі. Фактично основною метою проведеного невідкладного обшуку було одержання слідчим доступу до службового комп’ютеру, який належить Дніпровському районному суду міста Києва та закріплений за помічником судді Іваніної Ю.В. Там ним відшукано та одержано доступ до проекту судового рішення у справі, а також до інших

проектів та судових рішень, в яких зазначені персональні дані учасників судового провадження [2]. Зазначена ситуація викликала резонанс в судових колах та ініціювало дискусію, що невідкладний обшук може застосовуватися як елемент впливу на прийняття судового рішення, що, м'яко кажучи, не зовсім відповідає вимогам законності.

До характерних рис непропорційності, з урахуванням підходу ЄСПЛ у справах, які стосуються обшуків, відносять: проникнення поліції, іншого загону особливого призначення: вдягнених у балаклави, озброєних автоматами, у ранню годину, з пошкодженням приватного майна (виламані двері, вибиті вікна); відсутність розумних та доступних запобіжних заходів, зокрема щодо перевірки особи мешканців приміщення, де проводився обшук; обшук і вилучення речей у приватному житлі особи у зв'язку із правопорушенням, ймовірно скоєним іншою особою; вжиття надмірних дій під час обшуку; поліцейський рейд без належних підстав, у житлі відсутньої особи, котра була не переслідуваною особою, а потерпілою, або обшук за відсутності особи без ризику або з вкрай малим ризиком заворушення чи вчинення злочину; широкі повноваження, надані органам в сукупності з відсутністю судового рішення про проведення обшуку [3].

Слід погодитися з думкою Бондюк А.Ф. щодо формально визначених критеріїв невідкладності: 1) раптовість виникнення ситуації; 2) наявність дефіциту часу для прийняття рішення в даній ситуації, а також – відсутність можливості звернутися до слідчого судді або до прокурора без шкоди для результативності слідчої (розшукової) дії; 3) ймовірність настання негативних наслідків щодо боротьби зі злочинністю (продовження злочинної діяльності, втрата або приховування важливих доказів і т.д.) у зв'язку з непроведенням або невчасним проведенням слідчої (розшукової) дії [4].

Продовжуючи міркування на тему критеріїв невідкладності, зазначимо, що інформація, щодо невідкладності обшуку, має виникати темпорально одразу перед проведенням обшуку. У разі, наприклад, якщо інформація була отримана уповноваженою особою більше ніж за 24 години до фактичного проведення обшуку, то доцільно застосовувати стандартну процедуру обшуку, коли спочатку уповноважена особа отримує дозвіл слідчого судді на обшук, а вже потім його проводить. Більш того, чим більше триває досудове розслідування тим менше шансів, що є підстави для невідкладного обшуку, адже в процесі триваючого досудового розслідування можна застосовувати стандартні процедури отримання доказової інформації та прогнозувати необхідність її отримання.

Наприклад у справі *Kuzminas v. Russia* (заява № 69810/11 від 21 грудня 2021 року, § 22) поліція провела контрольну закупку наркотиків, а на наступний день провела невідкладний обшук в житлі заявника. У частині пропорційності втручання ЄСПЛ звернув увагу, що у постанові слідчого про обшук не були вказані невідкладні обставини. Тобто, у разі, якщо орган досудового розслідування планує контрольні заходи то і необхідність проведення обшуку він має спрогнозувати та отримати попередньо дозвіл суду на його проведення. Тобто перевага має надаватися застосуванню стандартних процедур отримання доказової інформації.

С. Тарасюк, слушно пропонує визначити на нормативно-правовому рівні, що сторона обвинувачення буде зобов'язана довести існування ризику знищення речових доказів та обґрунтувати такий ризик з посиланням на наявні до невідкладного проникнення докази. У такому випадку слідчі судді зможуть постановлювати рішення на основі не лише думки органу досудового розслідування про існування таких ризиків, але й перевіряти існування інших доказів наявності ризиків знищення майна [5]. Дійсно, ситуація з невідкладним обшуком, характеризується ускладненою структурою доведення доцільності слідчої дії. Закон вимагає довести не тільки необхідність самого обшуку, але й необхідність проведення обшуку у невідкладному (форс – мажорному) порядку, а не з застосуванням стандартної процедури.

Одночасно, вважаємо, що законність невідкладного обшуку темпорально перевіряється під час судового засідання, яке відбувається *post factum*. Під час даного судового *post factum* контролю слідчим суддею перевіряється і наявність підстав для проведення невідкладного обшуку і законність самої процедури проведення невідкладного обшуку та пов'язаність вилучених речей і/чи документів з конкретним кримінальним правопорушенням.

Відповідно до Проекту Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо посилення захисту прав людини під час проведення обшуку № 13599 від 04.08.2025 [6] пропонується статтю 233 КПК доповнити положенням, відповідно до якого *“Слідчий суддя протягом 24 годин з моменту надходження такого клопотання зобов'язаний призначити судові засідання, на яке викликаються прокурор (або слідчий), а також особа, у приміщенні якої прово-*

дився обшук, та її захисник, і розглянути це клопотання з урахуванням вимог статті 234 цього Кодексу та особливостей, передбачених цією статтею. Участь захисника є обов'язковою, крім випадків, коли особа письмово відмовилася від його участі», а «судове засідання проводиться за правилами змагального процесу з наданням сторонам права виступити з доводами та запереченнями». Законопроект № 13599 визначає, що «слідчий суддя під час розгляду питання про невідкладний обшук окремо оцінює доцільність вилучення кожної речі».

Ідея стосовно проведення судового процесу з легалізації вже проведеного обшуку (post factum) за правилами змагального процесу та участю особи, в якій було проведено обшук, є, по-перше, не новою і вже обговорювалась науковцями [7], але на нашу думку, є доволі вдалою, оскільки, по-перше, режим секретності, який притаманний обшуку до його фактичного проведення – відсутній, отже змагальність процедури в даному випадку сприятиме більш об'єктивному з'ясуванню фактичних обставин. Слідчим суддею під час здійснення (post factum) судового контролю за обшуком відбувається, по суті, перевірка належності процедури вже проведеного обшуку та відповідності його вимогам КПК. Змагальна процедура буде цьому сприяти, оскільки в судове засідання буде запрошена особа, у якій було проведено обшук та її захисник, які нададуть свою оцінку законності дій осіб, які вказаний обшук проводили.

Крім того, з'ясуванню наявності / відсутності ознак невідкладності (форс-мажорної) ситуації сприяло би, якщо б відеофіксація невідкладного обшуку починалася би з роз'яснення слідчим та/або прокурором підстав для проникнення до житла чи іншого володіння особи, з аргументацією (обґрунтуванням) які саме речі та /чи документи він планує «рятувати», які саме речі або документи перебувають в режимі «загрози знищення» або кого саме і чому він переслідує або життя кого конкретно планує «врятувати». Було б доречним також під відеофіксацію ДО початку процедури невідкладного обшуку обґрунтувати, коли саме була отримана інформація, яка свідчить про доцільність застосування саме «невідкладної», а не стандартної процедури обшуку. Вказана інформація, зазначена слідчим/прокурором має бути обов'язковою частиною відеофіксації невідкладного обшуку, а її обсяг, зміст має бути підставою для прийняття рішення про легалізацію такого обшуку або про відмову у ньому. Крім того, зазначення такої інформації під час здійснення відеофіксації невідкладного обшуку не знижує мобільність чи оперативність даної слідчої дії, відповідає ситуації «невідкладності» та, водночас, знизить, на нашу думку, випадки недобросовісного користування даним правовим механізмом.

Ідеї стосовно безперервної відеофіксації обшуку вже висловлювались раніше і прихильники такого підходу вважають, що це «створює можливості до більш повного відтворення обстановки, забезпечення контролю як за діяльністю органів досудового розслідування так і за поведінкою інших учасників та осіб, а фіксування обшуку за допомогою відеозаписувальних технічних засобів є ефективним заходом для забезпечення прав учасників кримінального провадження та інших осіб [8]. Але, якщо, наприклад, на думку О.С. Смірнова, «відеозапис повинен включати всі етапи обшуку, починаючи з оголошення дати, часу, місця проведення, даних всіх учасників СРД, ознайомлення з ухвалою» [9], ми вважаємо, що у разі проведення невідкладного обшуку, відеофіксація крім зазначених відомостей, має обов'язково включати пояснення слідчим (прокурором) підстав невідкладності та вказівки на конкретну мету слідчої дії (конкретизації того для чого відбувається проникнення у житло чи інше володіння особи у невідкладному порядку).

Зміни, які були інтегровані в КПК Законом № 4555-IX від 22.07.2025 передбачали, що «Слідчий, дізнавач, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей, запобіганням безпосередній загрозі їхньому здоров'ю, статевій свободі чи особистій безпеці або з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених ст.ст. 112, 115-119, 121, 122, 124, 127, 135, 136, 146, 147, 149, 152-156-1, 258, 258-1, 259 КК, або у разі необхідності невідкладного вилучення чи збереження доказів, що стосуються таких злочинів».

Закріплена Законом № 4555-IX від 22.07.2025 редакція статті 233 КПК була, на нашу думку, вдалою, оскільки вона конкретизувала та уточнила випадки, коли слідчий, дізнавач, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи, конкретизувала перелік злочинів за підозрою у вчиненні яких безпосереднє переслідування особи є «невідкладним випадком», який є достатній для проникнення до житла чи іншого володіння та проведення обшуку.

Проте, вважаємо доречним передбачити у частині 3 статті 233 КПК, що підставою для проникнення до житла чи іншого володіння особи у невідкладних випадках може бути вчинення або загроза вчинення не всіх, а виключно тяжких чи особливо тяжких кримінальних правопорушень. Відповідно пропонуємо наступну редакцію частини 3 статті 233 КПК «Слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого кримінального правопорушення».

Проект Закону «Про внесення змін до частини 3 статті 233 Кримінального процесуального кодексу України» № 13430 від 26.06.2025 [10] пропонується положення, відповідно до якого «Слідчий, дізнавач, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді, але не пізніше ніж протягом 48 годин від моменту вчинення злочину, увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. Під час таких дій здійснення обшуку заборонено.» Запропонований механізм, по-перше, суперечить статті 30 Конституції України, і, по-друге, не конкретизує у який спосіб і ким саме має бути забезпечено схоронність речей, які перебувають у приміщенні з моменту проникнення слідчого, прокурора, дізнавача і до моменту отримання дозволу слідчого судді.

Ідеї стосовно удосконалення процедури проведення невідкладного обшуку, в основному, не конкретизують зміст поняття “невідкладні випадки” в тому числі ті, що “пов'язані із врятуванням майна” адже лишається не вирішеним питання чи охоплює в даному контексті “врятування майна” врятування об'єктів (майна), що потенційно можуть мати значення речових доказів у кримінальному провадженні, від прогнозованого знищення, втрати? Адже саме з цією частиною змісту частини 3 ст. 233 КПК в її чинній редакції пов'язані основні складнощі в тлумаченні її змісту та застосуванні її положень (див. постанови ОП ККС ВС від 7 жовтня 2024 року у справі № 466/525/22 (провадження № 51-7310км23) –<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122272945>; постанова Третньої судової палати ККС ВС від 06.09.2023 (справа № 688/647/19; провадження № 51-2840км23; постанова Першої судової палати ККС ВС від 02.2024 (справа № 185/4212/21; провадження № 51-7440км23; постанова Третньої судової палати ККС ВС від 10.2023 (справа № 303/3224/20; провадження № 51-3342км20; постанова Першої судової палати ККС ВС від 04.2021 (справа № 573/2028/19; провадження № 51-1535км20, постанова Третньої судової палати ККС ВС від 11.2023 (справа № 462/3127/22; провадження № 51-4879км23 та ін).

На наше переконання, випадки, коли речові докази можуть бути знищені безперечно в практиці можуть мати місце. І такі випадки можуть бути підставою для проникнення до житла чи іншого володіння особи, однак слідчий/прокурор мають конкретизувати під відеофіксацію які саме речі / документи він планує «врятувати». Ця інформація, зазначена слідчим/прокурором має бути обов'язковою частиною відеофіксації невідкладного обшуку, а її обсяг, зміст має бути підставою для прийняття рішення про легалізацію такого обшуку або про відмову у ньому. У такий спосіб слідчий суддя зможе більш точно виділити ті обшуки, дозвіл на які має бути наданий *post factum*, від тих, на які дозвіл отриманий бути не може.

Як вказано в постанові ОП ККС ВС від 7 жовтня 2024 року у справі № 466/525/22 “в ухвалі слідчого судді, постановленій *post factum*, має йтися про мету (намагання, прагнення) зберегти речові докази від прогнозованої втрати, за наявності обґрунтованого припущення про існування реальної загрози їх знищення. У клопотанні про надання дозволу на обшук у порядку частини 3 статті 233 КПК, доданих матеріалах, має бути вказано, які саме обставини до моменту проникнення свідчили, що дотримання ординарного порядку може спричинити втрату майна, що існує реальна конкретна загроза такої втрати, знищення, зазначено, чому загроза небезпідставно сприймається як реальна». Таким чином, відеофіксація аргументів слідчого та/або прокурора ДО проникнення в житло чи інше володіння особи сприяла б з'ясуванню обставин самої слідчої дії та допомогла б пересвідчитись в правомірності обрання не стандартної, а невідкладної процедури.

Висновки: з урахуванням викладеного найбільш вдалою конструкцією з удосконалення процедури невідкладного обшуку та подальшого його *post factum* судового контролю, вважаємо таку, що передбачає детальну конкретизацію підстав, коли слідчий, прокурор може увійти до житла чи іншого володіння особи до постановлення ухвали слідчого судді та яка усуває будь-які можливості для розширеного тлумачення таких підстав. Пропонуємо наступну редакцію частини 3 статті

233 КПК «Слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого кримінального правопорушення».

Інформація, про те, що проникнення необхідне, а обшук має бути проведений невідкладно має бути отримана в період, який не перевищує 24 години (з моменту отримання такої інформації і до моменту проведення невідкладного обшуку). У разі, якщо дата та час отримання інформації, яка надає підстави для обшуку перевищує період 24 години то обшук необхідно робити за загальною процедурою, яка передбачає попередньо отримання ухвали слідчого судді про надання дозволу на обшук.

Відеофіксація невідкладного обшуку має обов'язково включати аргументацію слідчим або прокурором підстав саме для невідкладного обшуку, уточнення мети невідкладного обшуку та ідентифікації інформації, що стала підставою для проведення обшуку в режимі “невідкладності”. Ця відеоінформація сприятиме з'ясуванню законності підстав для проведення обшуку у невідкладному форматі та дасть змогу пересвідчитись в законних підставах “для проникнення до житла чи іншого володіння особи” та результатів такого обшуку (перелік речей / документів, які були вилучені).

Post factum процедура судового розгляду має бути змагальною та відбуватися за обов'язковою участю особи, у якій був проведений обшук та захисника (адвоката), законного представника такої особи. Це сприятиме з'ясуванню законності проведення самої процедури самого обшуку та з'ясуванню критеріїв «невідкладності».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. CASE OF KORNIYETS AND OTHERS v. UKRAINE (Applications nos. 2599/16 and 2 others), URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22itemid%22:%5B%22001-244003%22%5D%7D>.
2. Інформація стосовно подій, що відбулись у приміщенні Дніпровського районного суду м. Києва 9 січня 2024 року, URL: <https://court.gov.ua/archive/1539297>.
3. Федорів В. Чи відповідає обшук по-українськи критеріям, встановленим ЄСПЛ? Закон і бізнес (31.03.2023). URL: <https://zib.com.ua/ua/pda/154668.html>.
4. Бондюк А.Ф. Особливості судового контролю за законністю та обґрунтованістю проведених слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із проникненням до житла чи іншого володіння особи. *Електронне наукове видання “Порівняльно-аналітичне право”*. № 4. 2019. С. 683–691.
5. Тарасюк С.М. Невідкладне проникнення у житло чи інше володіння особи. Вагомість підстав у судовій практиці. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1. 2024. С. 564–567. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2024/136.pdf.
6. Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо посилення захисту прав людини під час проведення обшуку 13599 від 04.08.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56993>.
7. Вегера-Іжевська І.В. Забезпечення права на недоторканість житла чи іншого володіння особи в кримінальному провадженні: дис. к.ю.н.: 12.00.09, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Харків, 2018 С. 106; Трокало Р.І. Судовий контроль за дотриманням права на повагу до приватного життя: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.09; Академія адвокатури України. – Київ, 2014, С. 145., Смірнов О.С. Обшук у кримінальному провадженні: дис. доктора філософії, Донецький державний університет внутрішніх справ, Кропивницький, 2023, С. 157.
8. Нечваль А.О. Особливості фіксації обшуку за допомогою технічних засобів під час досудового розслідування. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2017. № 4 (20). С. 104.
9. Смірнов О.С. Обшук у кримінальному провадженні: дис. доктора філософії, Донецький державний університет внутрішніх справ, Кропивницький, 2023, С. 131.
10. Проект Закону “Про внесення змін до статті 233 Кримінального процесуального кодексу України” № 13430 від 26.06.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56653>.